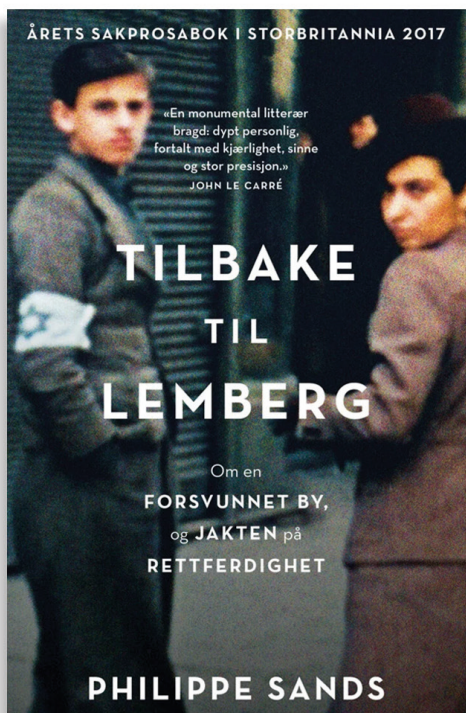

Philippe Sands er en sentral forfatter av bøker om folkerett. Han har bakgrunn som akademiker, folkerettsjurist og advokat for palestinerne i høringene i Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ) om okkupasjonen av palestinske områder i 2024. I boken «Tilbake til Lemberg» gjør Sands et poeng av at USA var helt sentral i opprettelsen av Nürnbergdomstolen som dømte nazistene for krigsforbrytelser under andre verdenskrig. USA støttet rett etter krigen avkoloniseringen i opposisjon til europeiske kolonimakter. I oppfølgingsboken «Den siste kolonien» viser Lemberg et linjeskrifte i USAs forhold til folkeretten i slutten av 1950-årene.

Underreporting of Legal Issues in Media Coverage of U.S. and Norwegian Wars

Abstract: This article discusses the challenges faced by the Norwegian media in covering legal issues and international law related to Norway's participation in wars such as those in Libya and Afghanistan. As our most important ally, the United States, does not respect international law, it is difficult for Norway to uphold its stated commitment to protecting international law. Examples from the coverage of Gaza and Libya are provided, to illustrate a lack of a principled approach to legal issues. The article advocates for the need for a constitutional amendment regarding the treatment of Norwegian war participation and criticizes Norway's failure to adhere to the Convention against Aggressive Wars.

Keywords: Norway's war participation, international law, Constitution, Libya, Syria and Gaza

FAGFELLEVDERT

Underrapportering av juridiske spørsmål i medienes dekning av USAs og Norges kriger

Sammendrag: Denne artikkelen drøfter norske mediers problemer med å dekke juridiske og folkerettslige problemstillinger knyttet til norsk deltagelse i kriger som dem i Libya og Afghanistan. Siden vår viktigste allierte USA ikke respekterer folkeretten, blir det vanskelig for Norge å forsvare sin uttalte vilje til å beskytte folkeretten. Gjennom eksempler fra dekningen av Gaza og Libya dokumenteres det mangler på prinsipielle tilnærminger til juridiske spørsmål. Artikkelen drøfter behovet for en endring i Grunnloven når det gjelder behandlingen av norsk krigsdeltagelse, og kritiserer manglende norsk tilslutning til konvensjonen mot angrepskrig.

Stikkord: Norges krigsdeltagelse, folkerett, Grunnloven, Libya, Syria og Gaza

Rune Ottosen
professor emeritus ved OsloMet
– storbyuniversitetet
rune@oslomet.no

Innledning¹

Denne artikkelen utforsker dilemmaene norske medier i Norge står overfor når de skal dekke folkerettslige problemstillinger knyttet til norsk utenrikspolitikk generelt, og artikkelen ser også på hvordan norske medier dekker norske bidrag til militære operasjoner ledet av USA spesielt. Respekt for folkeretten og støtte til FN er en av de utalte grunnpilarene i norsk utenrikspolitikk. Dette går igjen i alle nyere stortingsmeldinger, NOU-er og andre policydokumenter. I Stortingsmelding 36: Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, slås det fast at (Norge skal bidra) til å bevare og videreutvikle den internasjonale rettsorden og styrke FN og andre internasjonale institusjoner. Arbeide for å fremme menneskerettigheter, rettsstat og demokrati. Reagere på alvorlige folkerettsbrudd.²

En problemstilling som vil bli drøftet nærmere i denne artikkelen, er forholdet mellom liv og lære i denne uttalte målsettingen. Det er tidligere dokumentert at norske mediers dekning av de rettslige og folkerettslige problemstillingene knyttet til Norges krigføring har vært mangelfull.³ En utfordring for norske journalister som dekker dette feltet, er uklarheter i grunnlovsbestemmelsene for norsk deltagelse i militære utenlandsoperasjoner. Et annet underkommunisert problem er hvilke krav Grunnloven stiller for å sende norske soldater i krig i andre land. Disse uklarhetene som er godt dokumentert i Ida Andenæs sin masteravhandling, senere publisert i boken *Med høyeste befaling*, gjør det krevende for norske medier å drive kritisk journalistikk om Norges deltagelse i kriger utenfor landets grenser.

Når fagjurister er uenige om lovforståelsen, blir det krevende for norske journalister å drive kritisk journalistikk. Formålet med artikkelen er også å belyse en hypotese om at norske medier er dårlig rustet

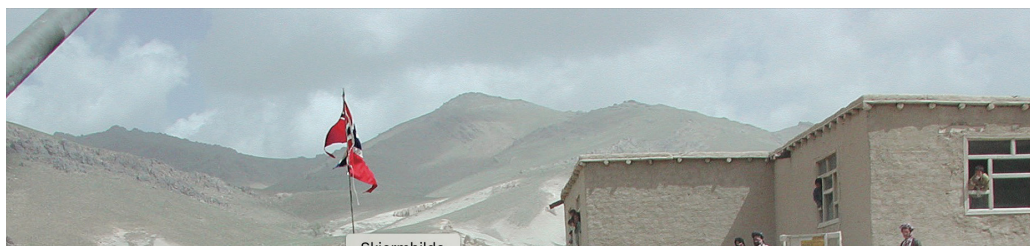
Mediehistorisk Tidsskrift nr. 43, 2025, årgang 22, s. 176–203, publisert juni 2025.

Artikkelen finnes også som del av hele utgaven av Mediehistorisk Tidsskrift nr. 01, 2025,
url: https://medietidsskrift.no/wp-content/uploads/2025/06/NMF-tidsskrift-01_2025.pdf
Artikkelen publiseres under lisensen Creative Commons CC BY-NC 4.0.

NOU

Norges offentlige utredninger **2016:8**

En god alliert – Norge i Afghanistan 2001–2014

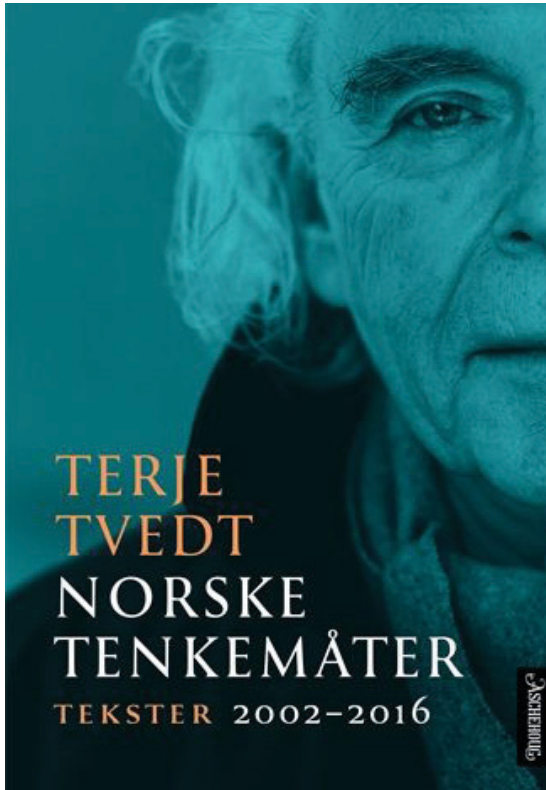

Godal-utvalget som evaluerte norsk deltakelse i Afghanistan, hadde den betegnende tittelen «En god alliert: Norge i Afghanistan 2001–2014». Her ble det slått fast at mange av de erklærte formålene med norsk støtte – som demokrati, ytrings-frihet og demokrati – hadde mislyktes. Det norske bidraget hadde derimot lyktes med å styrke båndene mellom Norge og USA.

til å belyse slike viktige prinsipielle spørsmål på en god måte. En av grunnene er at vår nærmeste allierte, USA, mangler en prinsipiell tilnærming til de problemstillingene som er reist.

En annen bakenforliggende faktor er forholdet mellom liv og lære i Norges selvbylde som fredsnasjon og pådriver for en mer rettferdig verdensorden i viktige områder som klima, fred og nedrustning. Terje Tvedt er blant dem som har skrevet godt om dette i artikler og bøker med tematikk som Norges «godhetsregime» og merkevarebygging av Norge som fredsnasjon.⁴

Norge vil gjerne framstå som foregangsland i det grønne skiftet, men vil samtidig fortsett med oljeleting siden oljeinntekter fortsatt er en forutsetning for velstand og langsiktig økonomi.⁵ På det sikkerhetspolitiske området er det en beslektet problemstilling, der Norge både vil være en pådriver for fred og meklings i konflikter, men samtidig tjene penger på våpeneksport. I sin siste bok *Norske tenkemåter – tekster 2016–2024*, viser Tvedt hvordan de uttalte fredsintensjonene med norsk utenrikspolitikk de siste 15 årene har lidd nederlag på den utenrikspolitiske arenaen. 20 år med krig i Afghanistan bidro ikke til å nå målsettingen om demokrati og kvinnefrigjøring; resultatet var tvert imot en ydmykende retrett. Norsk bombing av Libya i 2011 bidro til en «failed state» og mindre velstand, sammenbrudd i staten, kaos og

Terje Tvedt har skrevet boken Norske tenkemåter – tekster 2016–2024, der han blant annet problematiserer Norge som et "godhetsregime" og merkevare-byggingen av Norge som fredsnasjon.

skade forholdet til USA. Et spørsmål hun reiser, er om Norge er tjent med økt konfrontasjon med Kina for å holde oss inne med USA. Og hun reiser følgende problemstilling:

Det kan argumenteres for at krigen mot terror og «utenfor-område»-operasjonene i de første ti årene etter USAs krig mot Irak verken trygget eller styrket oss. Vi bygget ned forsvaret av norsk territorium ytterligere, samtidig som operasjonen for eksempel i Afghanistan verken ga oss eller afghanerne større sikkerhet.¹⁰

Det nære bilaterale forholdet mellom Norge og USA som i tillegg til NATO-samarbeidet «binder Norge til masten i USAs stormaktspolitikk», er godt beskrevet av Bård Wormdal i boken *Spionbasen*. Wormdal har i Edward Snowdens avsløringer funnet dokumentasjon på at Norge er på en høyt prioritert plass blant USAs utvalgte allierte i et bilateralt samarbeid som i mange tilfeller har vært unndratt Stortingets kontroll. Dette forholdet begrenser Norges ønske om å operere som uavhengig aktør.¹¹

I denne artikkelen vil den pågående krigen i Gaza fram til presidentvalget i november 2024 bli brukt som case for å belyse problemene Norge står overfor i den rådende dobbeltkommunikasjonen om

mer menneskesmugling. Normalt burde dette føre til en ydmykhet i det norske selvbildet som vi ser for lite til blant politikere og i mediene.⁶

Et sikkerhetspolitisk bakteppe er nyorienteringen i norsk sikkerhetspolitikk. Tormod Heier viser at det har skjedd en overgang fra et tradisjonelt forsvar av landet innenfor NATO og til en tilknytning til USAs globale ambisjoner. Dette har medført endringer fra Bratteli-doktrinen fra 1960-årene, der hovedpoenget var avskrekking og beroligelse overfor vår mektige nabo i øst. Doktrinen innebar selvpålagte restriksjoner, som ingen baser på norsk jord og tilbakeholdenhet med militære øvelser i nordområdene. Denne politikken med beroligelse er blitt erstattet av et permanent nærvær av amerikanske styrker på norsk jord og militære øvelser og støttepunkter.⁷ Heier påpeker at dette linjeskiftet og tettere bånd til USA kan gjøre Norge mer sårbart i en konfliktfylt verden.⁸ Norge er verdens 19. største våpeneksportør, og USA er største mottaker.⁹

Forsker Julie Wilhelmsen ved NUPI har vært en tydelige stemmene når det gjelder å problematisere prinsipielle spørsmål knyttet til sikkerhetspolitikken, selv om det kan utfordre forholdet til USA. Hun kritiserer blant annet beslutningen om å sende norske fregatter til Sør-Kina-havet av frykt for å

folkerettslige spørsmål som involverer våre viktigste allierte. Siden norske medier var kritiske til Trumps kandidatur, kan vi muligens forvente en mer kritisk dekning av USAs utenrikspolitikk i perioden etter at han ble valgt. En annen grunn til å foreta en tidsavgrensning av analysen er regimeskiftet i Syria, der Bashar al-Assad ble styrtet i begynnelsen av desember 2024. Det er grunn til å tro at de store endringene i regionen også vil påvirke mediebildet.

Problemstillingen i denne artikkelen er derfor: Hvordan har norske medier og politikere i den offentlige debatten omtalt Norges viktigste alliertes forhold til den internasjonale rettsordenen i perioden 1991–2024?

I denne artikkelen vil jeg støtte meg på empiri fra tidligere forskningsarbeider om Norges deltagelse i «NATOs nye kriger».¹² Her viser jeg at norske medier i liten grad har interessert seg for prinsipielle folkerettslige problemstillinger. Det gjelder i høyeste grad også mediedekningen av Norges kriger og konflikter i NATOs out-of area-operasjoner etter 1999.¹³

Søk i Retriever, dokumentert i denne artikkelen, viser en mangel på interesse i mediene for viktige debatter på Stortinget om behovet for å endre lovreglene for norsk deltagelse i nye kriger. Det er også påfallende lite interesse for folkerettseksperters kritikk av Norge for ikke å ha undertegnet konvensjonen mot angrepskrig.

Metode

I denne artikkelen bruker jeg en blanding av kvantitativ og kvalitativ metode. Det kvantitative bidraget er dokumentasjonen fra egne tidligere forskningsarbeider og nye data skaffet til veie gjennom søk i databasen Retriever, som omfatter alle norske nyhetsmedier.

I tillegg benytter jeg kritisk diskursanalyse basert på Norman Faircloughs teori. Ny innsikt og kunnskap er ikke bare basert på tung empiri, men generes gjennom å sette sammen sekundærkilder på en måte som tilfører forskningsfeltet ny innsikt. Fairclough understreker at språkhandling eller diskursive handlinger inngår i en ideologisk og politisk helhet («language use conceived as social practice»);¹⁴ Språkhandling som for eksempel medietekster må forstås i en maktanalytisk kontekst.

Diskursanalyse kan blant annet synliggjøre ubevisste sammenhenger mellom språkbruk og maktutøvelse (for eksempel i sikkerhetspolitikken). Når elitepersoner bruker språk for å uttrykke makt på en bestemt måte, har derfor journalistene et valg om de vil supplere med egne kritiske analyser og sette det inn i en større sammenheng. Ett sentralt poeng i den videre drøftingen vil være å vise at journalister altfor ofte ukritisk gjengir meningen til maktpersoner i tolkningen av rettslige spørsmål.

Mediebildet av USA og Norges håndtering av folkeretten siden 1991

I mitt kapittel i boken *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021* er min hovedtese at mediene historisk har sviktet i dekningen av Norges nye kriger ved å unnlate å sette søkelys på de prinsipielle sider ved Norges folkerettsbrudd. Svikten består blant annet i å unnlate å stille spørsmål ved Norges forhold til folkeretten ved hjelp av det Berit von der Lippe kaller «taushetens retorikk».¹⁵ Det betyr at man i dekningen av løpende kriger, som for eksempel den i Libya, forholder seg taus til mulige folkerettsbrudd fra Norges side.

Jeg har tidligere vist til «out-of-area»-strategien som i 1999 innebar en omlegging av NATO fra å være en ren forsvarsallianse til å bli et globalt redskap for angrepskriger som USA står bak. Norske piloters støttefunksjoner i bombingene av tidligere Jugoslavia 1999 skjedde parallelt med NATOs omlegging av strategien. Denne omleggingen ble viet lite oppmerksomhet i norske medier.

Gunnar Garbo gjør et poeng av dette i boken *Også krig er terror*. Den endelige teksten i den nye strategien, undertegnet av daværende statsminister Kjell Magne Bondevik, hadde ifølge Garbo ikke vært diskutert i Stortinget og ble knapt nevnt av mediene. Garbo mener at den mangelfulle saksbe-

Regjeringen vedtok, med støtte fra Stortinget, å sende norske piloter for å bombe Libya i 2011. Den formelle begrunnelsen var forankret i FNs sikkerhetsråds resolusjon 1973. Denne slo fast at sivilbefolkningen skulle beskyttes, men NATO overtok operasjonen og gjennomførte et regimeskifte i strid med folkeretten. De fleste mediene stilte seg positiv til krigføringen.

Det er betegnende at det er uavhengige intellektuelle og forskere og ikke mediene selv som reiser slike problemstillinger. En annen unnlattelsessynd fra norske medier er å ikke si fra om hva folkeretts-eksperter faktisk sier om de krigene Norge har vært mest involvert i. Norges deltagelse i Afghanistan ble begrunnet i FN-resolusjon 1368. Geir Ulfstein har gjort et poeng av at resolusjonen viser til statenes rett til selvforsvar, den gir ikke USA rett til en krigføring som i praksis strakte seg over 20 år.¹⁸ Mitt poeng var at norske politikere i en rekke sammenhenger, uten å få kritiske oppfølgingsspørsmål fra journalistene, nettopp brukte resolusjon 1368 slik Ulfstein advarte mot.¹⁹

NATO-landene var splittet i synet på USAs folkerettsstridige invasjon av Irak i 2003. Storbritannia var entusiastisk alliert, mens Norge var mer tilbakeholden på linje med blant annet Tyskland og Frankrike. Statsminister Bondevik var påvirket av norske biskopers motstand mot krigen. Utenriksminister Jan Petersen og forsvarsminister Kristin Krohn Devold var mer positive til norsk deltagelse. Splittelsen i eliten åpner for mediekritikk, og blant norske medier var det VG med politisk redaktør Olav Versto i spissen som ivret mest for norsk deltagelse.²⁰

handlingen skyldtes at NATOs bombing av det tidligere Jugoslavia allerede var i gang. Denne bombingene uten FN-mandat ble sterkt kritisert av Garbo i boken, blant annet fordi bombingene også rammet ikke-militære mål, der minst 1500 sivile serbere mistet livet og mange tusen ble skadet. Dette er også dokumentert i en biografi jeg nylig ga ut om Gunnar Garbo.¹⁶

Bruken av militærmakt ble av norske politikere forsvart som et virkemiddel for å stanse president Miloševićs etniske rensing av kosovo-albanere. Dette var utvilsomt et reelt dilemma. Slobodan Milošević, den tidligere presidenten i Serbia og Jugoslavia, var tiltalt av Den internasjonale krigsforbryterdomstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY), men døde i 2006 før det falt noen dom. Domstolen vurderte i rettssaken det omfattende bevismaterialet som knyttet Milošević til systematiske overgrep under krigene i det tidligere Jugoslavia.

Den uavhengige Kosovo-kommisjonen slo da også fast at krigen var folkerettsstridig, men mente at den var legitim fordi den stanset serbernes etniske rensing av kosovoalbanere i landet.¹⁷ Gunnar Garbo skrev et stort antall avisartikler der han reiste slike folkerettslige spørsmål til debatt. Ofte med brodd mot Norges folkerettsbrudd og de for sterke bindingene til USA. Etter at han døde i 2016, er det blitt mindre debatt rundt slike spørsmål i norsk offentlighet.

Palmaria-haubitser fra Gaddaffis loyalister ødelagt av det franske luftvåpenet nær Benghazi i Opération Harmattan 19. mars 2011. Foto: Bernd.Brincken.

Norge hadde ikke vært med i koalisjonen som invaderte, men etter press fra USA ble norske soldater likevel sendt til Irak i juni 2003, med henvisning til et vedtak i FNs sikkerhetsråd. Dette var med basis i et FN-vedtak i FNs sikkerhetsråd. Avdøde professor Ståle Eskeland mente at Norge likevel ble medskyldig i krigsforbrytelser under Irak-krigen.²¹ Herunder hadde Norge også et medansvar for den manglende planen for hva som skulle skje internt i Irak etter Saddam Husseins fall. Det oppstod kaos etter at sunni-muslimene ble fjernet fra sine maktposisjoner, og den massive misnøyen med dette bidro til framveksten av IS. 20 år senere, i 2014, kontrollerte IS et område på størrelse med Storbritannia.²² Det norske medansvaret for denne utviklingen ble nok et eksempel på «taushetens retorikk».²³

Mediedekningen av norsk deltagelse Libya-krigen i 2011 er etter mitt syn det største nederlaget for håpet om mer kritisk journalistikk i dekningen av Norges kriger. Misbruk av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1973 som skulle beskytte sivilbefolkningen mot et mulig angrep fra Gaddafi, ble misbrukt av NATO til å starte en angrepskrig som endte med lynsjing av Gaddafi og regimeendring i strid med resolusjonen. Her hadde mediene hatt god mulighet til å foreta en selvstendig vurdering av hvordan FN-resolusjon 1973 skulle tolkes. En mulighet som norske medier ikke benyttet i særlig grad.

Libya ble også et nederlag for det første seriøse forsøket på å implementere det relativt nye FN-prinsippet for *Responsibility to Protect* (R2P), som ble innført etter folkemordene i Rwanda og skulle være et redskap for hindre nye folkemord.²⁴ Russland og Kina ga i ettertid uttrykk for at NATO misbrukket mandatet til en krig som i realiteten dreide seg om regimeskifte i Libya. Det blir nok lenge til neste gang FN vil samle seg om å henvise til R2P når nye folkemord krever handlekraft fra FN.²⁵

Kampen mot IS

I mai 2017 krysset norske spesialsoldater grensen fra Jordan til Syria ved den amerikanske al-Tanf-basen, som var strategisk plassert i den sjia-muslimske aksen mellom Bagdad til Damaskus. Dette nærværet var ikke godkjent av Syria, og det ble nesten ikke omtalt av norske medier.²⁶ Forskere, som blant andre Cecilie Hellestveit og Øyvind Østerud, sa at en norsk militær deltagelse med støtte til de islamistiske opprørsgruppene som kjempet mot Assad-regimet, vil være et klart brudd på folkeretten.²⁷

På ett punkt ser det ut til at regjeringen hadde trukket lærdom av Libya. Libya-utvalget slo fast at det ikke fantes skriftlig dokumentasjon på de folkerettslige vurderingene som ble gjort i forvaltningen i forkant av norsk bombing. Geir Ulfstein viser i sin vurdering av Syria-saken til at Solberg-regjeringen, i motsetning til hvordan denne regjeringen håndterte Libya-saken, gjennomførte en skriftlig betenkning der de grunnga hvorfor Norge kunne delta i krig mot terrorister i andre land, med henvisning til kollektivt selvforsvar.²⁸

I forbindelse med arbeidet med boken *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021* sendte jeg spørsmål til Stortingets presidentskap om det formelle grunnlaget for norsk militært nærvær i Syria. Jeg fikk til svar at Grunnlovens paragrafer 25 og 26 «regulerer de rettslige rammer for norsk utenriksstyrke og bruk av forsvarsmakten i internasjonale operasjoner».²⁹ Det vises videre til at regjeringen offentliggjorde den formelle beslutningen om norsk deltagelse i kampen mot ISIL i statsråd 26. september 2014.³⁰ Men leser man denne redegjørelsen, vises det ikke i teksten konkret til bruken av tropper i Syria. Det vises til at det «2. mai 2018 ble det avholdt en redegjørelse av utenriksministeren og forsvarsministeren om kampen mot ISIL». Det forsvarsministeren der sier om Syria, er:

Det har de siste ukene vært oppslag i media om det norske spesialstyrkebidraget som tidligere opererte i Syria. De opererte i 2016–2017 sammen med lokale partnere i Syria for å bekjempe ISIL-grupper som truet Irak.³¹

Regjeringens beslutning om å sende soldater inn i Syria kan ifølge noen forskere rettferdiggjøres folkerettslig dersom man aksepterer at stater har en rett til selvforsvar mot angrep fra ikke-statlige grupper. Dette er omdiskutert internasjonalt, men var en del av regjeringens rettslige grunnlag for å delta i denne militæraksjonen.

Selv om man aksepterer denne rettslige begrunnelsen, gjenstår problemet som *Klassekampen* dokumenterer gjennom intervjuet med representanter for de gruppene Norge støttet som ikke la skjul på at deres mål var å kjempe mot president Assad. Dette var med andre et folkerettsbrudd slik noen folkerettsekspertene hadde advart mot, slik jeg tidligere har vist. Nok en gang unnlot norske medier med unntak av *Klassekampen* å gjøre et poeng av denne prinsippløsheten.³² Etter at Assad-regimet kollapset 8. desember 2024 og islamister i Hayat Tahrir al-Sham (HTS) med støtte av andre militsgrupper tok makten, flyktet den forhatte diktatoren Bashar al-Assad til Russland.

Et interessant spørsmål som mediene burde følge opp, er i hvilken grad de islamistgruppene Norge trente, som også hadde gjort seg skyldige i grove brudd på menneskerettighetene, kan ha bidratt til dette regimeskiftet.

Medieanalyse: Prinsippløshet i dekning av folkerettslige spørsmål

USAs manglende prinsipielle støtte til folkeretten blir sjelden problematisert av norske politikere og medier. Dette ble anskueliggjort da Norge unnlot å protestere da USA innførte sanksjoner mot dommere ved straffedomstolen som innledet etterforskning mot USA for krigsforytelser i Afghanistan i ICC. At en stormakt som USA truer med personlig sanksjoner mot en dommer som gjør jobben sin, burde vekke

oppsikt, men er nesten ikke omtalt i norske medier.

Høsten 2024 ble det lagt fram et nytt lovforslag i Senatet som vil skjerpe sanksjonene mot ICC. Lovforslaget *Illegitimate Court Counteraction Act* vil medføre sanksjoner som visumforbud for utenlandske statsborgere og deres familiemedlemmer som bidrar til ICC-etterforskning USA misliker. Lovforslaget omfatter også frysing av eiendelen og formuen til dem som rammes av sanksjonene. Potensielt kan sanksjonene ramme anklagere, dommere og ansatte ved ICC. Sanksjonene kan ramme vitner, også amerikanske statsborgere som driver med menneskerettighetsarbeid. Dette kan også ramme individer som samler dokumentasjon på av krigsforbrytelser under den pågående krigen på Gaza. Sanksjonene kan ramme ansatte hos ikke-statlige organisasjoner som dokumenterer krigsforbrytelser og aktivister som samarbeider med ICC.³³

Gaza som case³⁴

I sin bok *Manufacturing Consent* introduserte Noam Chomsky og Edward Herman begrepene «verdige og uverdige» ofre.³⁵ Begrepet karakteriserer den dobbeltmorske tilnærmingen USA benytter når de behandler ofre for krig ulikt, avhengig av hvem som er gjerningspersonen. Jeg ble slått av denne tilnærmingens relevans under terrorangrepet fra Hamas 7. oktober, da de begikk sine krigsforbrytelser.

Ifølge BBC ble 1200 israelere drept sammen med 71 utlendinger. Hamas tok samtidig 250 gisler.³⁶ Israel slo tilbake med en sterk militær styrke. I slutten av august 2024 hevder helsemyndighetene i Gaza at mer enn 40 000 palestinere, inkluderte 16 000 barn, er blitt drept av israelsk militære på Gaza. Dette er et gjennomsnitt på 300 personer per dag. Direktør Richard Brennan i Verdens helseorganisasjons sa at han anser disse tallene som pålitelige (BBC). En artikkel i tidsskriftet *Lancet* mener at tallet er enda høyere, og har meldt om 67 000 sivile dødstill fram til juni 2024.³⁷

Verden er blitt overrasket over Israels brutalitet. Et eksempel var da den israelske hæren (IDF) 29. februar 2024 angrep en gruppe sivile som stilte seg opp for å få matforsyninger nord i Gaza. 112 sivile ble drept og 750 såret da jagerfly og bakkestyrker åpnet ild med maskingevær, i det Al Jazeera kalte «melmassakren».³⁸ USA la ned veto mot en resolusjon med kritikk av Israel foreslått i FNs sikkerhetsråd. Historien om amerikansk dobbeltmoral kommer til uttrykk når amerikanske tjenestemenn uttaler seg om angrep fra «fienden» sammenlignet med grusomheter begått av deres «venner» (som Israel).

Da redaksjonen til det satiriske magasinet Charlie Hebdo ble angrepet i 2015, fordømte president Barak Obama det, og kalte det et «grusomt» brudd på folkeretten. Han tilbød Frankrike sin varme støtte.³⁹

Ifølge Committee to protect journalists (CPJ) var minst 137 journalister og mediearbeidere drept av Israel på Gaza per november 2024.⁴⁰ Dette var ifølge Israel et svar på terrorangrepet fra Hamas den 7. oktober. Nyhetsorganisasjoner og journalistorganisasjoner har i et brev uttrykt solidaritet med palestinske journalister.⁴¹

Nestleder og talskvinne for Pentagon, Sabrina Singh, sa følgende som svar på et spørsmål om journalister drept i israelske luftangrep: «Vi fortsetter å oppfordre Israel til å opprettholde beskyttelsen av uskyldige sivile, som inkluderer medlemmer av pressen.»⁴² Denne forsiktige forespørselen (ingen fordømmelse) er et tegn på dobbeltmoralen der de «verdige» franske journalistene og de «uverdige» palestinske journalistene blir omtalt.

USAs retorikk etter Charlie Hebdo-angrepet står i skrikende kontrast til deres egen behandling av Julian Assange. Assange ble tiltalt etter en spionlovgivning beregnet på spioner under første verdenskrig for å ha publisert massiv dokumentasjon om USAs krigsforbrytelser iblant annet i Irak og Afghanistan. Det skjedde etter at han hadde sittet syv år i asyl i den ecuadorianske ambassaden i London og mer enn fem år i varetekt i høyrisikofengslet Belmarsh i påvente av en eventuell utlevering til USA. Etter et forlik

med amerikanske myndigheter slapp han fri sommeren 2024 etter en såkalt «plea bargain», der han i et mindre tiltalepunkt innrømmet skyld i publisering.

Etter et vedtak i Europarådets parlamentarikerforsamlingen i oktober 2024 fikk Assange full oppreisning og ble kalt politisk fange under protester fra de britiske delegatene.⁴³ USA ble samtidig sterkt kritisert for å ha brukt spionlovgivningen mot journalister. Denne oppsiktsvekkende uttalelsen ble nesten ikke omtalt i norske medier.⁴⁴ Et søk i databasen Retriever viser at NTB omtalte talen til Assange i Strasbourg. NTB-meldingen som også nevner at Assange fikk stående applaus medier, ble gjengitt i flere norske medier. Men det var bare Klassekampen som hadde oppslag om det prinsipielt viktige vedtaket i parlamentarikerforsamlingen. Steigan.no hadde også en omfattende dekning av møtet i av høringen Europarådets parlamentarikerforsamling. Disse eksemplene må sees på som en del av et større bilde, som viser at norske medier ofte legger for liten vekt på folkerettslige spørsmål og viktige prinsipielle rettslige forhold som det omtalte vedtaket i Europarådets parlamentarikerforsamling. I den før omtalte artikkelen i *Le Monde Diplomatique* vurderer Remi Nilsen om Gaza-krigen kan bli et vendepunkt i spørsmålet om verden vil akseptere USAs dobbeltmoral og doble standarder:

Norske medier skrev lite om Europarådets parlamentarikerforsamling som i oktober 2024 ga full oppreisning til Julian Assange. Foto: David G. Silvers, Cancillería del Ecuador.

Israels ledere har fra første stund i angrepet mot Gazastripen gjort det klart at de vil ta få, om noen, hensyn til sivilbefolkningen. Angrep på boliger, skoler og sykehus er åpenbart en kollektiv avstraffelse som strider mot alle folkerettslige prinsipper. Den indre motsetningen i USAs regelbaserte orden kunne dermed ikke vært større. For mens Libya ble bombet sønder og sammen for å hindre massakrer på sivile, har Israel fått full støtte for sine dødelige angrep fra statene som i 2011 hevet fanen for å forsvare sivile – Frankrike, Storbritannia og ikke minst USA, som nå gir 3,4 milliarder dollar i våpenstøtte til Israel og omdirigerer bomber som skulle til Ukraina. Den regelbaserte orden har avgått med døden i Gaza. Spørsmålet nå er om det er mulig å gjenreise en internasjonal orden basert på FN-pakten og folkeretten.⁴⁵

Minda Holm har et lignende resonnement i en kronikk i *Klassekampen*, basert på en analyse av det hun kaller USAs eksepsjonalisme:

I mange år har det vært åpenbart: Om vi ikke tar misnøyen den sistnevnte eksepsjonalismen skaper på alvor, vil det bli enda vanskeligere å holde fast ved visse grunnleggende, universelle verdier. Der er vi dessverre nå. Mens mye av verdens øvrige globale strukturer og institusjoner vil fortsette

som før, står den internasjonale rettsordenen og ideen om en felles humanitet svekket. Det vil bli vanskelig å glemme vestlige staters svik overfor både palestinere og det internasjonale samfunnet.⁴⁶

Russlands folkerettsbrudd vs. USAs brudd

Kjartan Fløgstad har i et essay minnet om kontrastene i Vestens dobbeltmoral, og viser til synet på Russlands folkerettsbrudd sammenlignet med USAs og NATOs folkerettsbrudd og krigsforbrytelser: «Krig i Europa er opprørende og følgeskadene mange. Det meste som er sagt om russiske overgrep og brotsverk er sikkert sant. Like sant er ofte det som ikke blir sagt om våre egne overgrep».⁴⁷

Fløgstad peker på at en dypereliggende økonomisk forklaring på rivaliseringen mellom USA og Russland. Han viser til den globale økonomien, der USA viser til en internasjonal rettsorden de selv ikke respekterer. Han skriver: «Når amerikanerane snakkar om innblanding i andre land er det også god grunn til å lytte. Historiske eksempel frå Guatemala til Chile til Honduras til Iran til Indonesia viser at det er noko dei har greie på».⁴⁸ I en kronikk i *Klassekampen* er Minda Holm også inne på den fallhøyden Vesten skaper seg når den er «høy og mørk» i omtalen av Russlands folkerettsbrudd:

Gaza var en varslet katastrofe på flere vis; ikke bare gjennom konflikten selv, men i vestens selektive håndheving av egne verdier. Det har blitt stadig enklere å rive ned vestlig forsvar for blant annet folkeretten. Den selektive håndteringen ble særlig iøynefallende nå fordi krigen i Ukraina har blitt fremstilt som en kamp om demokratiets – og den internasjonale rettsordenens – sjel. Fallhøyden var enorm, og fallet har vært stort. Det gjelder både vestlige staters direkte politiske og militære støtte til Israel; svak eller manglende kritikk; og i nedhugging av demonstrasjoner og aktivisme på hjemmebane.⁴⁹

Norges posisjon som direkte og indirekte støttespiller for USA og Israel vil være en viktig underliggende premiss for den senere diskusjonen i denne artikkelen om mediedekningen av Norges rolle i Gaza-konflikten.⁵⁰

USA og folkeretten

Det nære forholdet til og alliansen med USA i og utenfor NATO er også en gjenganger i offisielle norske dokumenter som nevnt ovenfor. Det som sjelden problematiseres, er at USA som stormakt og vår viktigste allierte ikke lever opp til den uttalte viljen fra norske politikere om å holde seg innenfor folkeretten. I valget mellom å forsvare USAs egne stormaktsinteresser og å respektere FN og folkeretten er det egne interesser som trumfer. Etter at Donald Trump vant presidentvalget i 2024, er det med bakgrunn i erfaringen fra Trumps forrige presidentperiode grunn til å tro at folkeretten blir tillagt enda mindre vekt i årene som kommer.⁵¹

Phillipe Sands er en sentral premissleverandør for min analyse. Hans bakgrunn som akademiker, folkerettsjurist og advokat for palestinere i Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ)s høringer om okkupasjonen av palestinske områder i 2024 gjør han til en aktør man bør lytte til. Sands er konsekvent i sin kritikk av folkerettsbrudd. Han har tatt til orde for et eget tribunal for å etterforske Russland og Vladimir Putin for brudd på folkeretten etter Russlands invasjon av Ukraina i 2022. Han er selv praktiserende folkerettsjurist, har jødisk bakgrunn og representerte palestinere ved Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ) (mer om det senere).

Sands gjør i boken *Tilbake til Lemberg* et poeng av at USA var helt sentral i opprettelsen av Nürnberg-domstolen som dømte nazistene for krigsforbrytelser under andre verdenskrig. USA støttet rett etter krigen avkoloniseringen i opposisjon til europeiske kolonimakter. I oppfølgingsboken, *Den siste kolonien*, viser Lemberg et linjeskrifte i USAs forhold til folkeretten.

PRESIDENTIAL ACTIONS

IMPOSING SANCTIONS ON THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT

EXECUTIVE ORDER

February 6, 2025

USA har ikke ratifisert tilleggsprotokollene til Genève-konvensjonene fra 1977 om krigens folkerett. ICC er verdens første permanente internasjonale domstol som skal straffefølge enkeltpersoner for internasjonale forbrytelser. ICC ble opprettet gjennom Roma-vedtektene, som ble vedtatt i 1998. USA anerkjenner ikke ICC og har innført sanksjoner mot domstolen.

Parallelt med utviklingen av en global mediestrategi som skal fremme USAs interesser, har USA i praksis reversert sitt syn på overnasjonale folkerettslige mekanismer.⁵² Et av vendepunktene kom da USA i 1986 ble dømt i Den internasjonale domstolen i Haag for sin støtte til geriljabevegelsen *Contras*, som kjempet militært mot sandinistenes regime i Nicaragua. Dommen slo fast at USA brøt folkeretten ved å trene, bevæpne, utstyre og finansiere *Contras* paramilitære styrker i Nicaragua. Videre ble USA funnet skyldig i angrep på sivil infrastruktur i Nicaragua, blant annet gruver og havner. I dommen slås det også fast at USA hadde gjort seg skyldig i å oppmuntre *Contras* til å begå grusomheter som brøt med internasjonal humanitær lov. For dette IJC USA til å betale erstatning uten at det ble fastsatt et beløp. Nicaragua har selv beregnet størrelsen til 12 milliarder amerikanske dollar. I dag tilsvarer dette med renter 21 milliarder dollar.

Så sent som i juni 2023 purret Nicaragua på betaling. USA har helt siden 1986 avvist kravet.⁵³ USA valgte å ignorere domstolens avgjørelse og brukte sin vetorett i FNs sikkerhetsråd for å forhindre videre sanksjoner. Dermed ble erstatningsbeløpet i praksis aldri håndhevet. USA har altså nektet å forholde seg til dommen i Den internasjonale domstolen og har siden motsatt seg tilslutning til Den internasjonale straffedomstolen (ICC).

At USA ignorerer folkeretten, er ikke noe nytt historisk fenomen, men det tematiseres lite i den offentlige debatten. USA har bare undertegnet 5 av de 18 internasjonale menneskerettskonvensjonene.

Ødeleggelser etter israelske luftangrep i Gaza by 9. oktober 2023. Foto: Palestinian News & Information Agency (Wafa) i kontrakt med APAimages.

USA har heller ikke ratifisert tilleggspkollene til Genève-konvensjonene fra 1977 om krigens folkerett. ICC er verdens første permanente internasjonale domstol som skal straffeforfølge enkeltpersoner for internasjonale forbrytelser. ICC ble opprettet gjennom Roma-vedtektene, som ble vedtatt i 1998. Vedtektene treddet i kraft 1. juli 2002 etter at over 60 stater hadde ratifisert vedtektene.⁵⁴

Et annet eksempel der USA overser folkeretten, ble demonstrert ved USAs støtte til Storbritannias motstand mot Mauritius kamp for å få tilbake Chagosøyene. Storbritannia som koloniserte øyene, tvilholdt på sitt lokale hegemoni helt fram til nederlaget i Den internasjonale domstolen i Haag i 2018, der Mauritius fikk medhold. USA har en viktig militær base på Diego Garcia (en del av øygruppen). Basen var et strategisk plassert brohode under den folkerettsstridige invasjonen av Irak i 2003, og en viktig brikke i den pågående rivaliseringen med Kina i Sør-Kina-havet.⁵⁵ Siden 2022 har Storbritannia og Mauritius forhandlet om en avtale.

Statsminister Keir Starmer kunngjorde i oktober 2024 at det var inngått en avtale med Mauritius. Storbritannia aksepterer å gi fra seg kontrollen mot å inngå en avtale om 99 års bruk av basene på Diego Garcia. Da han møtte kritikk fra de konservative, begrunnet han ikke avtalen med Storbritannias forpliktelse til å bøye seg for dommen, men la vekt på betydningen av basene for Storbritannias strategiske interesser.⁵⁶

Saker som dette, og som involverer småstater som Mauritius i en «Davids kamp mot Goliat», kommer sjelden fram i det norske nyhetsbildet.

Amerikanske diplomater har i 2024 også aktivt forsøkt å hindre at israelske ledere skal tiltales for

krigsforbrytelser og mistanke om folkemord på Gaza i Den internasjonale straffedomstolen. En av hensiktene med denne artikkelen er å vise at amerikansk propaganda prøver å unngå oppmerksomhet mot prinsipielle og folkerettslige spørsmål som angår USA selv.

Mediene belyser for sjelden dobbeltmoralen når USA med patos fordømmer andre lands folkerettsbrudd, som for eksempel Russlands storskalainvasjon i Ukraina i 2022. USA unnlater gjerne å bruke tradisjonelle juridiske termer fra folkeretten når de omtaler egne interesser. I stedet brukes et nøkkelbegrep som «en regelbasert orden».⁵⁷ Remi Nilsen gir i en artikkel i *Le Monde Diplomatique* denne forklaringen som jeg kan slutte meg til:

USA har unnlatt å ratifisere en rekke folkerettslige avtaler, og heller ikke anerkjent institusjoner som Den internasjonale straffedomstolen, men ser gjerne at andre land aksepterer det folkerettslige rammeverket. Å snakke om en regelbasert orden gjør også at USA kan legge til egne momenter i sine tolkninger av FN-resolusjoner og FN-paktens forbud mot krig. For eksempel tolket USA og vestlige allierte Sikkerhetsrådets resolusjon 1973 om en flyforbudssone over Libya med henvisning til en «plikt til å beskytte» sivilbefolkningen mot alvorlige forbrytelser. Med denne tolkningen ga USA, Frankrike, Storbritannia og Norge seg retten til å utvide mandatet om å forhindre massakrer på sivile og igangsatte luftangrep mot regimet til Muammar Gaddafi.⁵⁸

Øyvind Østerud har plassert Libya- og Afghanistan-krigene inn i et bredere mønster av feilslått politikk.⁵⁹ Norske journalister viser liten vilje til å se sammenhengen mellom de ulike militære eventyrene vi kastes inn i. Norges 20 år lange militære nærvær i Afghanistan endte i kollaps, NATO-styrkene forlot landet i panikk i august 2021. Taliban tok makten på nytt.

Godal-utvalget som evaluerte norsk deltagelse i Afghanistan, hadde den betegnende tittelen *En god alliert: Norge i Afghanistan 2001–2014*. Her ble det slått fast at mange av de erklærte formålene med norsk støtte – som demokrati, ytringsfrihet og demokrati – hadde mislyktes. Det norske bidraget hadde derimot lyktes med å styrke båndene mellom Norge og USA. Utvalget etterlyser i ettertid en offentlig samtale om grunnlaget og forutsetningen for norsk krigsdeltagelse i Afghanistan over en tiårsperiode.⁶⁰ Likevel ble det ingen vesentlige endringer i norsk Afghanistan-politikk før kollapsen i august 2021.

Eksempelet Libya i 2011 er et av flere eksempler fra min egen forskning på norske mediers unnlatelsessynder når det gjelder dekning av folkeretten.⁶¹

Etter å ha sluppet 588 bomber og bidratt til et Libya i kaos snakker vi nesten ikke om krigen i norsk offentlighet. Morten Bøås, forsker ved NUPI, skriver i boken *Krigens uutholdelige letthet*, som jeg redigerte sammen med Terje Tvedt og Tormod Heier, at islamister fra Mali som var leiesoldater hos Gaddafi, tok med seg sine våpen tilbake til Mali og bidro til opprør og uroligheter etter kollapsen i Libya.

De negative regionale bivirkningene av NATOs bombing bidro til islamistenes framgang, som igjen førte til at franske styrker rykket inn i Mali i 2012.⁶² Da Frankrike ba Norge om militær støtte for å slå ned disse islamistene, ble det støttet av *Aftenposten* på lederplass, uten å minne leserne om at Norge var medansvarlig for misæren.

Regjeringen var opprinnelig innstilt på å si ja til den franske forespørselen, men etter å ha møtt motstand i Stortinget besluttet regjeringen å la være. I 2021 sendte likevel Norge et mindre antall soldater for å inngå i en svensk styrke, dette bidraget fikk støtte fra Stortinget.⁶³ Dette var en del FNs fredsbevarende operasjon, kjent som MINUSMA (*United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali*). Betegnende nok rører nå Russland i opprørt vann i Sahel-regionen (inkl. Mali) ved hjelp av leiesoldater fra Wagner-gruppen.⁶⁴

Norge, Gaza og folkeretten

Den rådgivende uttalelsen fra Den internasjonale domstolen i Haag til FNs sikkerhetsråd i juli 2024 var en knusende dom over Israels okkupasjon av Vestbredden. Domstolen var bedt om å ta stilling til de folkerettslige sidene ved Israels fortsatte okkupasjon av Vestbredden og Gaza siden 1967. Philippe Sands, som prosederte palestinerne sak, var tydelig i sin konklusjon:

Retten til selvbestemmelse krever at FNs medlemsstater bringer Israels okkupasjon til ende umiddelbart. Ingen hjelp. Ingen assistanse. Ingen medskyldighet. Ingen bidrag til tvang. Ingen penger, ingen våpen, ingen handel, ingen-ting. Alle FN-medlemmer er forpliktet etter loven til å gjøre slutt på Israels nærvær i det palestinske territoriet. Punktum.⁶⁵

Domstolen krever at dette stoppes og reverseres umiddelbart, og påpeker at alle andre stater er pålagt å ikke yte hjelp eller bistand til at disse ulovlighetene fortsetter. Den fremhever videre at FNs generalforsamling og Sikkerhetsrådet burde vurdere tiltak for å bidra til at den ulovlige tilstedeværelsen opphører. FNs høyeste domstol uttaler dette: Okkupasjonen er å anse som annektering av store deler av det okkuperte området og bryter med folkeretten.

Professor Geir Ulfstein skrev etter dette et innlegg i *Klassekampen* at

disse bosettingene inngår i et mer omfattende mønster hvor den palestinske befolkningen fordrives, landområder konfiskeres, boliger rives og hvor det bygges infrastruktur, blant annet et omfattende veinett forbeholdt isrelerne, som i praksis innebærer en faktisk annekasjon av de okkuperte områdene. (...) Lokalbefolkningen får ikke tilstrekkelig adgang til vannressursene og må i stedet kjøpe vann fra Israel, til en høy pris. Bosetternes vold mot palestinerne blir ikke tilstrekkelig etterforsket og straffet, og de israelske sikkerhetsstyrkene går fram med unødig brutalitet. Domstolen går også inn på om diskrimineringen av palestinerne er så omfattende at den bør anses som apartheid.⁶⁶

Ulfstein understreker at denne uttalelsen er så klar at den må få konsekvenser:

Uttalelsen innebærer at Israel og landets støttespillere ikke lenger kan bruke hensynet til Israels sikkerhet og behovet for en forhandlingsløsning som rettslige argumenter for å utsette tilbaketrekkingen av militærstyrkene og avviklingen av de ulovlige bosettingene. Avgjørelsen krever også at medlemslandene har en plikt til å hindre handel og investeringer som støtter oppunder okkupasjonen. Dette betyr at alle stater – inkludert Norge – må gå gjennom de økonomiske forbindelsene til Israel, for å sikre at domstolens krav overholdes.⁶⁷

Geir Ulfstein er professor emeritus i folkerett ved Universitetet i Oslo og en viktig kilde for analysen i denne artikkelen. Han har publisert bøker på ulike områder av folkeretten, inkludert havrett, internasjonal miljørett, internasjonale menneskerettigheter, internasjonal institusjonell rett og internasjonale domstoler. (Foto: universitetet i Oslo)

Fagjurister, politikere og medier – en analyse

Som tidligere nevnt i artikkelen er det en utfordring for medier som skal dekke folkerettslige problemstillinger, at det er uenighet blant jurister og statsvitere hvordan rådende lovgivning skal tolkes. I det følgende vil jeg gi noen eksempler på slike forhold.

Følgende forskningsspørsmål vil bli belyst:

1. Er det behov for å endre Grunnloven for å sikre bedre parlamentarisk kontroll over Norges krigsdeltagelse utenfor landets grenser?
2. Er det behov tydeligere politiske diskusjon i mediene og blant politikere om Norges praktisering av Norges forpliktelse overfor folkeretten?
3. Er det behov for å granske Norges ambivalens til konvensjonen som forbyr angrepskrig?

På et overordnet plan har Norge både forpliktet seg til FN-pakten og NATO-traktaten om kollektivt selvforsvar. Micheline Egge Grung viser at det etter omleggingen av NATOs «out of area»-strategi i 1999 skjedde en omorganisering av det norske militæret. Det skulle bli mer mobilt for å kunne stå til disposisjon for NATO.

Allerede i 1994 valgte Stortingets flertall – i valget mellom FN-traktaten, som krevde vedtak i FNs sikkerhetsråd for å gå til krig, og NATOs interesser for å gå til krig uten mandat – valgte stortingsflertallet NATO. I et prinsippvedtak 6. desember 1994 vedtok Stortinget at Norge kan delta i utenlandsoperasjoner selv der FNs sikkerhetsråd ikke har sanksjonert aksjonen. Under krigen i tidligere Jugoslavia ble dette iverksatt for første gang.⁶⁸

Grung har sammen med Tormod Heier redigert boken *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Jeg har selv et bidrag i boken med et kapittel om mediernes dekning av Norges deltagelse i NATOs kriger «out of area» fra 1999. Det som er påfallende med boken, er at en rekke av våre fremste jurister og statsvitere gjennom ulike bidrag viser at det er en stor grad av enighet om at Norge som nasjon har et lemfeldig forhold til vår egen grunnlov og folkeretten.⁶⁹ Nå er det ikke noe nytt at framtreddende jurister har omtalt grunnlovsbrudd ved norsk deltagelse i militære eventyr i USAs kriger i land som Afghanistan og Libya.

Ståle Eskeland har i en artikkel i *Norsk militært tidsskrift* og i boken *De aller største forbrytelsene* argumentert for at Norge flere ganger har brutt folkeretten og Grunnloven. Norge hadde i motsetning til Danmark sagt nei til å delta i koalisjonen som invaderte Irak i 2003, men sendte soldater på et senere tidspunkt, noe Eskeland mente gjorde oss medskyldige i krigsforbrytelser gjennomført av amerikanerne. Han mente også at Norge var medskyldige i den folkerettsstridige invasjonen, siden daværende forsvarsminister Kristin Krohn Devold stilte norske våpen til disposisjon for USA.⁷⁰

Det nye med boken *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021* er likevel at det mellom to permer er samlet så mange tunge navn blant fremtreddende forskere som peker i samme retning. Jeg har her bare plass til å nevne noe få eksempler. Også professorene i rettsvitenskap ved henholdsvis Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen, Christoffer C. Eriksen og Eirik Holmøyvik, argumenterer for å revidere Grunnloven hvis norsk krigspraksis skal fortsette som nå. En viktig problemstilling de diskuterer, er om norske styrker kan bli part i en internasjonalt væpnet konflikt som gjør norske styrker til lovlige militære mål etter folkeretten. De stiller også spørsmål om de folkerettslige rammene for norske styrkers maktbruk. De konkluderer med at slike spørsmål ikke var klarlagt ved regjeringens beslutning om å sende styrker til Libya. De ser behov for å oppdatere språket og mener at begrepet «landvern» i Grunnloven ikke kan tilpasses en ny realitet der norske soldater opererer utenfor landets grenser. De reiser også tvil om hvem som i grunnlovsmessig for-

stand kan få kommandomyndighet over norske styrker som opererer utenfor landets grenser.⁷¹

Professor i statsvitenskap Øyvind Østerud viser i boken til norske styrkers deltagelse i krigen mot IS i Syria og advarer om Stortingets mulighet til å beholde kontrollen over hva norske styrker faktisk gjør i utenlandsoperasjoner, og han uttrykker tvil om handlingene kan forsvares i henhold til folkeretten. Høsten 2014 samlet USA en koalisjon av rundt 70 land for å bekjempe IS i det som het *Operation Inherent Resolve*. Et prinsipielt spørsmål var om den flernasjonale styrken kunne operere legitimt i Syria med bakgrunn i Sikkerhetsrådets resolusjon 2249 fra november 2015.

Østerud stiller spørsmål ved om Stortinget har nok oversikt til å ta korrekte formelle beslutninger i en svært uoversiktlig situasjon. Han spør også om de 120 norske soldatene som var sendt for lære opp syrisk militær i kamp mot IS, også var støttespillere for styrker som i praksis kjempet mot Assad-regimet, som Norge har anerkjent. Dette ville i så fall være et folkerettsbrudd. Østerud advarer mot at Stortinget tar beslutninger på sviktende grunnlag i konflikter som dem i Libya og Syria. Han mener at små stater som Norge ikke får tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag når stormakter som USA har den reelle kontrollen:

I slike situasjoner blir konsultasjoner og informasjon til Stortinget også redusert til et spørsmål om formalia fordi krigens dynamikk er uforutsigbar og operasjonens konsekvenser blir skjult.⁷²

For mitt formål er professor Geir Ulfsteins kapittel i boken nyttig for min analyse. Han går systematisk gjennom den norske folkerettslige stillingen i alle norske «out of area»-kriger fra Golfkrigen i 1991, Kosovo-krigen i 1999, Afghanistan-krigen fra 2001 og krigen mot Libya i 2011. Klarest er konklusjonen fra Ulfsteins side når det gjelder Libya-krigen i 2011. Ulfstein hadde også et kapittel i den før omtalte boken *Libya. Krigens uutholdelige letthet*. Tittelen på kapittelet er «Norge brøt folkeretten i Libya». Hovedpoenget her er at Norge gikk langt utover FN-mandatet, som var å beskytte sivilbefolkningen gjennom en flyforbudssone.

Norge ble dermed medansvarlig for å omdefinere mandatet til en angrepskrig som resulterte i regime-skifte. Det overordnede prinsipielle problemet i Stortingets forhold til de nye krigene og Norges medansvar oppsummerer Ulfstein slik i *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*:

1. Det har vært politisk vanskelig å føre tilsyn fordi Stortinget gjennom konsultasjonsprosessen ble medansvarlig for å sende styrker ut av landet.
2. Forventningen om utenrikspolitisk konsensus har innskrenket Stortingets mulighet til å føre tilsyn med regjeringens bruk av norske styrker.
3. Stortinget har ikke ønsket å føre et aktivt tilsyn med krigene, men snarere å overlate krigens gang til den til enhver tid sittende regjering.⁷³

Tormod Heier har også påpekt at Norge mangler innsyn i hvordan USA bruker norske styrker i sin krigføring, og hvilken rolle Norge dermed spiller i det større bildet i USAs globale strategi (2024).

Det spesielle med boken *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021* er at den har et forord fra Stortingets presidentskap ved Tone Wilhelmsen Trøen. Hun understreker behovet for å avklare også mange av de prinsipielle spørsmålene som boken reiser. Det er sannsynlig at bokutgivelsen bidro til at det ble satt ned et utvalg av Stortinget som skulle se på behovet for å revidere Grunnloven.

Den 20. juni 2024 overleverte utvalgsleder Ine Eriksen Søreide en rapport til Stortingets presidentskap med forslag om å modernisere og oppdatere «Grunnlovens bestemmelser om utenriks- og forsvarsstyret». Rapporten behandler også spørsmål om ordningen med konsultasjoner mellom Stortinget og regjeringen

i viktige utenriks- og forsvarssaker, som primært foregår i den utvidede utenriks- og forsvarskomiteén.

For mitt formål er det flere interessante trekk ved innstillingen og rapporten til Stortingets presidentskap. Det var et mindretall og et flertall. Hele utvalget foreslår å modernisere ordlyden i § 25 og § 26. Mindretallet på to personer som ikke ønsket vidtgående endringer av Grunnlovens ordlyd, bestod av lederen av utvalget Ine Eriksen Søreide, stortingsrepresentant for Høyre og leder av stortingskomiteén. Den andre var Eivind Vad Petterson fra Arbeiderpartiet og statssekretær i Utenriksdepartementet. Her ser vi altså at de to partiene som har vært garantistene for stabiliteten og de lange linjene i norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk, ikke stilte seg bak forslaget om omfattende grunnlovsendring. De som ønsket en kraftig revisjon, var Audun Lysbakken fra SV og fagjurist i utvalget; Åsne Julsrud, dommer i Oslo tingrett; og Siri Gloppen, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Det er spesielt interessant å se hvor veiene mellom mindretallet og flertallet skiller seg. Flertallet ønsket høyere terskel for når Stortinget skal gi sitt samtykke ved bruk av forsvarsmakten utenfor rikets grenser. I klartekst betyr det økt parlamentarisk kontroll over beslutninger om deltagelse i nye kriger. Det andre spørsmålet er behovet for å grunnlovsfeste krav om konsultasjoner mellom Stortinget og regjeringen før norske styrker sendes utenfor landets grenser. Flertallet mener at et krav bør være at Stortinget skal uttale seg «før regjeringen fattet viktige beslutninger som gjelder utenrikspolitikk, handelspolitikk, sikkerhetspolitikk og beredskap». Dette skal erstatte den nåværende ordningen som er regulert i Stortingets forretningsorden § 16 om den utvidete utenriks- og forsvarskomiteé (DUUFK). Med en slik grunnlovsbestemmelse ville det vært umulig å sende norske bombefly til Libya uten godkjenning i Stortinget.⁷⁴

Harberg-utvalget

Harberg-utvalget på Stortinget konkluderte allerede i sin innstilling fra februar 2021 med et forslag om å styrke Stortingets stilling i vedtak som angår utenlandsoperasjoner.⁷⁵ Utvalget mener dagens regler for norsk deltagelse i militære operasjoner utenlands er «uklare og lite anvendelige». Utvalget skriver blant annet: «For å sikre demokratisk legitimitet mener utvalget at det kan være nødvendig at regjeringen, i tillegg til å konsultere Stortinget, påser at beslutninger om å delta i militæroperasjoner i utlandet har klar 'parlamentarisk forankring'.» De fleste norske militære bidrag «out of area» sikres gjerne med et solid stortingsflertall uten en åpen, grundig debatt i Stortinget. Høyre og Arbeiderpartiet sikrer gjerne flertall dersom en opposisjon, ofte bestående av SV og Rødt, er imot å sende styrker.⁷⁶

Jeg selv vil stille spørsmål ved om motstanden fra styringspartiene DNA og Høyre mot å endre Grunnloven kan henge sammen med at Norge selv kan komme i kritisk søkelys for deltagelse i kriger initiert av USA i strid med folkeretten. Ikke minst kan berøringsangsten for de prinsipielle spørsmålene bunne i at Norge som USAs nære allierte kan bli beskyldt for medvirkeransvar ved USAs folkerettsbrudd (med Gaza som et aktuelt eksempel).⁷⁷

Norsk ambivalens mot å slutte seg til konvensjonen mot angrepskrig

Et annet eksempel på norsk motstand mot å slutte seg til forpliktende internasjonale avtaler mot aggregasjonsforbrytelser er regjeringens avvisning av et Dokument 8-forslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes, datert 6. februar 2020. Her kreves det at Norge bør ratifisere et eksisterende tillegg i Roma-vedtektene om plikt til å straffe folkerettsstridig angrepskrig. Derfor bør deltagelse i en folkerettsstridig angrepskrig gjøres straffbar i norsk straffelov.⁷⁸

Bakgrunnen for Moxnes' forslag var at Den internasjonale straffedomstolen i Haag (ICC) gjennom det såkalte Kampala-tillegget til Roma-vedtektene ber om at angrepskrig gjøres straffbar. Dette må sees på

som et tiltak for å bøte på vakuemet som oppstod da Nürnberg-domstolen ble avvirket etter rettsoppgjøret etter andre verdenskrig. Den var jo opprettet for å dømme tyskere. Etter det fantes ikke lenger en domstol som kunne håndheve et forbud mot angrepskrig gjennom et permanent rettssystem. Den internasjonale domstolen (ICJ) kan riktignok løse rettstvister mellom land, men har ingen mulighet til å stille ledere og enkeltindivider til strafferettslig ansvar. Bestemmelsen om aggresjonsforbrytelser i Roma-vedtektene er svært detaljerte, og det blir ikke plass til å gjengi alt her.

Men noen hovedpunkter er:

Forbud mot

- en stats angrep mot et annet lands territorium
- bombing ved bruk av en stats væpnede styrker mot et annet lands territorium
- blokade av en annen stats havn med militære virkemidler
- angrep med væpnede styrker på en annen stats landbaserte styrker, til sjøs eller luftstyrker, eller på en annen stats marine

Moxnes begrunnet forslaget sitt med at dette ville styrke Norges rettsikkerhet og beredskapen i et eventuelt angrep på Norge. Men kanskje bunner Norges motstand i frykt for at dette kan bli brukt som argument mot Norge og Norges allierte for tidligere og framtidige utenlandsoperasjoner? Med de nevnte eksemplene fra Norges deltagelse i krigen på Balkan i 1999 og Norges bombing av Libya i 2011 er en slik tolking etter mitt syn sannsynlig.

Professor Geir Ulfstein skriver i et innlegg i *Rett* 24 i oktober 2020 at han selv hadde gitt en høringsuttalelse der han støttet Dokument 8-forslaget. Han går gjennom svaret han hadde mottatt fra utenriksministeren, og stiller seg undrende til begrunnelsen. Han viser også til at USAs utenriksminister Mike Pompeo omtalte ICC slik: «a so-called court which is revealing itself to be a naked political body».

Ulfsteins konklusjon er klar:

Norge er et lite land som er avhengig av en sterk folkerett, ikke minst når det gjelder beskyttelse mot angrep. Regjeringen uttalte i 2019 at Norges *fremste* utenrikspolitiske interesse er å forhindre svekkelse av internasjonal rettsorden og multilaterale styringssystemer. Det ble også sagt at Norge alltid må arbeide for at «folkeretten utvikles, vedlikeholdes og tolkes på en måte som er i tråd med våre strategiske interesser og verdisyn». Det er god grunn til å hevde at ratifikasjon av tillegget om aggresjonsforbrytelsen vil utvikle folkeretten på en måte som Norge er tjent med. Likeså er det vanskelig å se at Utenriksministeren i sitt svar har gitt tilstrekkelige tungtveiende argumenter til å vente med norsk ratifikasjon.⁷⁹

Videre forskning bør undersøke årsaken til norske politikeres motstand mot å forplikte seg til Kampala-tillegget. En hypotese kan være at det henger sammen med frykt for å skade det bilaterale forholdet til USA.

Manglende medieinteresse: en undersøkelse gjennom Retriever

Har så norske medier etter dette vist mer interesse for å behandle prinsipielle spørsmål knyttet til Grunnloven og folkeretten? For å undersøke dette gjorde jeg under arbeidet med denne artikkelen søk i databasen Retriever for å fastslå om norske medier viste interesse for debatten i Stortinget om de prinsipielle spørsmålene som er behandlet i denne artikkelen.

Det første var det omtalte Dokument 8-forslaget om å ratifisere forbudet mot angrepskrig. Jeg søkte

i Retriever på alle datoer fra februar 2020 da forslaget ble levert, og ut året. Det eneste treffet jeg fikk, var på Geir Ulfstein og den før omtalte artikkelen i *Rett* 24. Mediene viste med andre ord ingen interesse for å følge opp Ulfsteins poeng.

Det andre søket var for å kartlegge dekningen av behovet for grunnlovsendring etter utvalgets innstilling 20. juni 2024. Et søk i databasen med søkeordene «grunnlovsendring § 25 og § 26» i ukene etter innstillingen ga ingen treff før 30. september, samme dag innstillingen ble lagt fram for Stortinget. Det resulterte i ett oppslag i *Aftenposten* samme dag, og *Klassekampen* fulgte opp dagen etter med en leder med støtte til endringsforslaget fra flertallet i utvalget. Mediene gikk dermed glipp av muligheten til å stimulere til en viktig debatt i ukene før saken ble lagt fram for Stortinget. Vi kan derfor konkludere med at norske mediers interesse for juridiske og prinsipielle spørsmål knyttet til norsk krigføring «out of area» fortsatt er minimal.

Diskusjon og avslutning: Norge, Israel og folkeretten

I denne artikkelen har jeg et mediehistorisk blikk på den manglende interessen for USAs og Norges brudd på folkeretten. Min tidligere forskning viser at norske medier i liten grad har belyst folkerettslige problemstillinger i dekningen av norsk krigsdeltagelse i perioden fra 1991 og helt fram til i dag.

Allerede da Norge deltok i Golfkrigen med kystvaktskipet KV Andenes, uttrykte folkerettsjurister bekymring over at Norge brøt FN-mandatet om at KV Andenes kun skulle observere skipsfarten i Indiahavet. Mannskapet om bord uttrykte bekymring da det også ble foretatt inspeksjoner av fartøyer.⁸⁰ I de senere krigene som på Balkan i 1999, i Irak i 2003 og Libya i 2011 har problemet vært mangelen på FN-mandat, som er dokumentert tidligere i artikkelen.

Den mediehistorisk linjen i denne artikkelen ender med en analyse av de folkerettslige problemstillingene etter Israels angrep på Gaza etter Hamas' angrep på Israel 7. oktober 2023. Nok en gang har vi sett at mediene ikke har fulgt opp folkerettslige spørsmål etter Norges kritikk av Israel. Norge har tradisjonelt hatt et nært forhold til Israel. Historikeren Hilde Henriksen Waage har skrevet en bok om forholdet med den betegnende tittelen *Norge, Israels beste venn*. Senere har hun oppdatert og videreført analysen blant annet gjennom: *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*.⁸¹

Norges spesielle rolle i Midtøsten under den såkalte Oslo-avtalen har gjort spørsmålet om Israel–Palestina-konflikten til et tilbakevendende tema i norsk politikk. Norge har vært tydelig kritisk til Israels håndtering av konflikten etter angrepet 7. oktober. Det har til tider gjort forholdet til Israel problematisk, siden Israel har ignorert utallige FN-resolusjoner som krever Israels tilbaketrekking av styrker fra Vestbredden og respekt for palestineres rettigheter.⁸²

Sør-Afrika anla 29. desember 2023 sak mot Israel ved Den internasjonale domstolen (ICJ) for brudd på folkemordskonvensjonen. I lys av domstolens kjennelser, omtalt tidligere i artikkelen, har Utenriksdepartementet gjennomgått hvilke folkerettslige forpliktelser som følger av folkemordskonvensjonen, og hva denne saken har å si for Norges samhandling med Israel.⁸³ Sør-Afrika hevder at staten Israel begår folkemord i Gaza. Domstolen avsa 26. januar 2024 en første kjennelse i saken. Domstolen slår fast at det er en risiko for krenkelse av rettighetene etter folkemordskonvensjonen, og pålegger Israel en rekke begrensninger og forpliktelser for krigføringen i Gaza. Disse forpliktelsene er senere utvidet ved nye kjennelser 28. mars og 24. mai 2024. De tre kjennelsene gjelder Sør-Afrikas anmodning om midlertidige tiltak.⁸⁴

Siden Norge nå har anerkjent Palestina og kritisert Israel i klare ordelag, har forholdet mellom Norge og Israel surnet. Som eneste nordiske land stemte Norge sammen med flertallet i FNs generalforsamling 18. september 2024 for en resolusjon der Israel anmodes om å trekke seg ut av palestinske områder innen ett år. Kun 14 land, inkludert USA og Israel, stemte imot.

Norge opprettholdt også støtten til UNWRA og trosset Israels krav om stans i støtten etter at det ble kjent at et fåtall UNWRA ansatte hadde deltatt i angrepet 7. oktober.⁸⁵ Vil Norge som et resultat av denne utviklingen utfordre USA og peke på at landet er forpliktet av folkeretten til å reagere og stanse våpenleveranser? Det synes å være bred enighet om at disse våpnene er en forutsetning for fortsatt krigføring på Gaza.

Ett annet springende punkt i fortsettelsen blir om Norge følger opp Ulfsteins poeng om at Norge er forpliktet til å gjøre noe med de økonomiske forholdene til Israel. Vil de gå fra kritikk til å gjennomføre sanksjoner som også kan skade norsk våpenindustri og eksportinteresser?

Minda Holm reflekterer over dette i en artikkel i *Klassekampen*:

(Det var en) frisk og fornuftig pust da Espen Barth Eide i høst begynte å problematisere høyt rundt andre staters oppfatning av vestlige dobbeltstandarder. I Al Jazeera skrev statssekretær i Utenriksdepartementet Andreas Motzfeldt Kravik i april en kommentar der han la lista svært høyt: Norges 'viktigste bidrag til en fredelig og rettferdig verdensorden – og vår egen nasjonale sikkerhet – er å unngå dobbeltstandarder i utenrikspolitikken og å jobbe for at andre stater gjør det samme'. Det er en klok strategi. Klarer vi å leve opp til den?⁸⁶

Svaret på Holms retoriske spørsmål kom da regjeringen måtte forholde seg til en henvendelse fra to representanter fra partiet Rødt om hva Norge aktet å gjøre med «Norges forpliktelser etter folkemordkonvensjonen der disse er relevante for norsk samhandling med Israel». Svaret var av det intetsigende slaget. I svaret står det blant annet «at vi fra norsk side er klart utenfor en faresone for på noen måte å ha bidratt til folkemord». At det forholder seg slik, skyldes at Norge angivelig ikke har «evne til å effektivt påvirke handlingene til gjerningspersonene og hovedaktørene i hendelsene». Og uten denne evnen er påstanden at Norge som stat ikke kan betraktes som skyldig i «å forebygge eller forhindre folkemord».

Spaltist i *Klassekampen* Jesús Alcalá oppsummerer regjeringens unnfalighet slik:

Hvordan justisdepartementet har kommet frem til at styrken i Norges påvirkningskraft i hovedsak er lik null, fremgår ikke klart. Den mest konkrete grunnen som blir fremført, er en ren «antakelse». «Det antas at Norge ikke er i en posisjon som tilsier en streng aktsomhetsnorm da vi hverken yter direkte bistand eller har en særlig nær relasjon eller direkte politisk påvirkningskraft vis-à-vis Israel.⁸⁷

Betegnende nok er norske ikke-statlige organisasjoner mer pågående i sin kritikk mot norsk eksport av våpen som havner i Israel, enn norske medier er: Organisasjonen Redd Barna har startet en underskriftsaksjon på følgende grunnlag:

Vi krever at norske våpen ikke brukes i Gaza. Da må norske myndigheter:

- Kreve at norskprodusert krigsmateriell ikke havner i Israel via andre land.
- Kreve at allierte land må skrive under på erklæringer om sluttbruk og videresalg.
- Endre loven for å sikre at norske selskaper gjør grundige aktsomhetsvurderinger.
- Sikre at Oljefondet ikke investerer i selskaper som lager våpen som brukes i Gaza⁸⁸

Legen Mads Gilbert er blant dem som har vist kontrasten mellom handlekraften Norge viste i forhold til

Oljefondets praksis når det gjaldt sanksjoner mot Russland etter invasjonen av Ukraina, og mangelen på handlekraft overfor Israel. Han skriver i *Klassekampen*:

Finansministeren eller Statsministeren må svare på tre enkle spørsmål:

- Hvem foretok risikovurderingen, og hvem besluttet å fryse alle Oljefondets russiske investeringer i februar 2022?
- Hvorfor har ikke en tilsvarende risikovurdering konkludert med at Oljefondets investeringsunivers ikke kan omfatte israelske verdipapirer mv.?
- Hva hindrer nå regjeringen i å trekke Oljefondet – og Norge – ut av Israel?⁸⁹

Styringspartiene Arbeiderpartiet og Høyres motvilje mot å styrke Stortingets stilling i beslutninger som angår norske utenlandsoperasjoner, og Norges motvilje mot å slutte seg til konvensjonen om angrepskrig, kan forstås i en sikkerhetspolitisk sammenheng. Mediedekningen framover av den pågående konflikten i Midtøsten vil vise om norske medier vil utfordre norske myndigheter med krav om å gå fra ord til handling, spesielt om Norges rolle i våpenforsyninger til Israel.

Noen betraktninger om grunnlovsendring

Konklusjonen min er at det er behov en grunnlovsendring. Flertallets innstilling med forslag til endring av Grunnloven for å sikre bedre parlamentarisk kontroll over Norges krigsdeltagelse utenfor landets grenser bør støttes. Det er også behov for en tydeligere politiske diskusjon i mediene og blant politikere om hvordan Norge landets forpliktelse overfor folkeretten. De historiske linjene i dekkningen av Norges nye kriger beskrevet innledningsvis taler sitt tydelige språk.

Mediene har et stort forbedringspotensial når det gjelder å forholde seg til folkerettslige problemer generelt. At Norge er involvert i kriger som er på kant eller i strid med folkeretten, uteligger som regel som en kritisk tilnærming. Når vår nærmeste allierte bryter folkeretten og opererer med doble standarder slik eksemplene fra Ukraina og Gaza har vist, er norske politikere og medier tilbakeholdne med kritikk. For å få mer kritisk journalistikk om folkerettslige spørsmål er det videre et behov for å granske Norges ambivalens til konvensjonen som forbyr angrepskrig. Mediene bør vise større interesse for slike prinsipielle spørsmål.

Videre forskning

I tiden etter at Donald Trump vant presidentvalget, der min undersøkelse som tidligere nevnt ble avsluttet, har det oppstått en interessant debatt i blant annet *Klassekampen* og *Aftenposten* blant jurister, statsvitere og andre akademikere om Israels pågående krigføring på Gaza, i Libanon og Syria.⁹⁰ Temaet for debatten er blant annet om Israels krigsforbrytelser kvalifiserer til betegnelsen folkemord.

En hypotese som bør følges opp, er om denne økte interessen for folkerettslige problemstillinger vil stimulere til økt interesse for folkerettslige spørsmål i de redaksjonelle prioriteringene til norske nyhetsmedier.

En annen hypotese som kan følges opp, er om den sterke motstanden i norske medier mot Donald Trumps kandidatur vil føre til mer kritikk av USAs utenrikspolitikk etter at han er kommet til makten. Allerede før innsettelsen som president kom Trump med trusler om bruk av militær makt for å få kontroll over Panamakanalen og Grønland. Det førte til flere kritiske medieoppslag som vi ganske sikkert kan vente oss flere av.⁹¹

Noter

- 1 Et tidligere utkast ble lagt fram på Nordisk medieforskerkonferanse i Ålesund 17.–18. oktober 2024. Takk til Tormod Heier og Kåre Volla for kommentarer.
- 2 Meld. St. 36 (2016–2017): 6
- 3 Nohrstedt og Ottosen 2016, Ottosen 2019
- 4 Tvedt 2003, 2019
- 5 Greenpeace 2024
- 6 Tvedt 2024
- 7 Heier 2024
- 8 Heier 2019
- 9 Store norske leksikon
- 10 Wilhelmsen 2025
- 11 Wormdal 2023
- 12 Nohrstedt og Ottosen 2014
- 13 Ottosen 2021b
- 14 Fairclough 1995:135
- 15 Lippe 2019: 193
- 16 Garbo 2002 og Ottosen 2024
- 17 Ottosen 2021: 247–248
- 18 Ulfstein 2009.
- 19 Ottosen 2021: 248–249
- 20 Ottosen 2009: 205–206
- 21 Eskeland 2003
- 22 Gordon og Trainor 2006
- 23 Lippe 2019
- 24 Lippe 2019
- 25 Heier mfl. 2019
- 26 Bing og Ottosen 2018
- 27 Hellestveit 2015 og Østerud 2021
- 28 Ulfstein 2019: 98
- 29 Sitert fra Ottosen 2021
- 30 Regjeringen 2014
- 31 Sitert fra Ottosen 2021: 238
- 32 Ottosen 2021
- 33 Lohne 2024
- 34 Det følgende avsnittet er basert på sammendrag på norsk av en artikkel på engelsk om samme emne (Ottosen 2024).
- 35 Herman og Chomsky: 1979
- 36 BBC 2025
- 37 NRK 10. januar 2025
- 38 Al Jazeera 29. februar 2024
- 39 Ottosen 2024
- 40 Committee to protect journalists 2024
- 41 Ottosen 2024
- 42 Ajanis, A. 2024
- 43 Artikkelforfatteren har tidligere vært leder for Assange-utvalget i Norsk PEN.
- 44 Borgen og Ottosen 2024
- 45 Nilsen 2023
- 46 Holm 2024
- 47 Fløgstad 2024: 589
- 48 Fløgstad 2024: 589
- 49 Holm 2024
- 50 Waage 1996

- 51 Seltzer 2024
- 52 Ottosen 1994
- 53 Norton 2023
- 54 FN-sambandet 2024
- 55 Problemstillingene som drøftes her, er tidligere behandlet mer utfyllende på engelsk i Ottosen 2024.
- 56 Wheeler 2024
- 57 Dugard 2023
- 58 Nilsen 2023
- 59 Østerud 2021
- 60 NOU 2016:8
- 61 Ottosen 2019
- 62 Ottosen 2022
- 63 Stortinget 2024: 25
- 64 Hansen 2024
- 65 Sitert fra Haugen 2025
- 66 Ulfstein 2024
- 67 Ulfstein 2024
- 68 Grung 2021: 225–226
- 69 Grung og Heier 2021
- 70 Eskeland 2011
- 71 Eriksen og Holmøyvik 2021: 58–63
- 72 Østerud 2021: 198–199
- 73 Ulfstein 2021: 127
- 74 Stortinget 2024
- 75 Stortinget 2021
- 76 Sitert fra Ottosen 2021
- 77 Ottosen 2019
- 78 Stortinget 2020
- 79 Ulfstein 2020
- 80 Ottosen 1994
- 81 Waage 1996 og 2013
- 82 Orgeret 2024
- 83 UD 2024
- 84 UD 2024
- 85 Orgeret 2024
- 86 Holm 2024.
- 87 Alle sitater fra Alcalá 2024
- 88 Redd Barna 2024
- 89 Gilbert 2024
- 90 Se blant annet Borgen 2024, Cooper mfl. 2024, Hagtvedt 2024 og Khateeb mfl. 2024
- 91 Filter Kaffe 8. februar 2025

Referanser

- Alcalá, J. (2024). Krigens kalkyler. *Klassekampen* 5. oktober 2024.
- Ajansi, A. (2023). 'US urges Israel to protect civilians, including journalists', *AA Corporate news*. <https://www.aa.com.tr/en/world/us-continues-to-urge-israel-to-protect-civilians-including-journalists/307656>
- Andenæs, I. (2022). *Med høyeste befaling. Om internasjonale militæroperasjoner og grunnloven § 26*. Bergen: Fagbokforlaget.
- BBC (2025). What is Hamas and why is it fighting with Israel in Gaza? <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67039975>
- Borgen, E. og Ottosen, R. (2024). Hva mener utenriksministeren om Assanges seier? *Journalisten* 3. november 2024. <https://www.journalisten.no/hva-mener-utenriksministeren-om-julian-assanges-seier/626343>
- Bøås, M. (2019). Konflikt, ustabilitet og migranter: «post-Gaddafi blues i Sahel. I Heier, T., Ottosen, R. og Tvedt, T. (red.) (2019). *Libya. Krigens uutholdelig letthet*. Oslo: Cappelen akademiske.
- Bing, I. og Ottosen, R. (2018) Syria-nærværet. En ikke-sak for mediene? *Dagsavisen* 12. september <https://www.dagsavisen.no/debatt/en-ikke-sak-for-mediene-1.1200807> nedlastet 17. juni 2020.
- Borgen, J. (2024). Styrker USA folkeretten? *Klassekampen* 30. november 2024.
- Cooper, C.G., Dahl, A.W. og Hellestveit, C. (2024). Oppklaring om folkeretten. *Aftenposten* 19. desember 2024.
- Committee to Protect Journalists (2024). <https://cpj.org/2024/11/journalist-casualties-in-the-israel-gaza-conflict/>
- Dugard, J. (2023). The choice before us: International law or 'ruled based international order. *Lein journal of international law*. Cambridge University Press 21 February 2023 <https://www.cambridge.org/core/journals/leiden-journal-of-international-law/article/choice-before-us-international-law-or-a-rulesbased-international-order/7BEDE2312FDF9D6225E16988FD18BAF0>
- Eskeland, S. (2011). *De mest alvorlige forbrytelser*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eskeland, S. (2003). Krig og fredsbevarende operasjoner. *Norsk Militært Tidsskrift* nr. 12.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis*. London: Longman.
- Filter Kaffe (2025). Kraftige reaksjoner på trusler om maktmidler mot Danmark. <https://mailchi.mp/filtermedia/kraftige-reaksjoner-p-trumps-trusler-om-maktmidler-mot-danmark-trump-jr-beskte-hans-egede-statue-p-grnland?e=7e4d9e015a>
- Fløgstad, K. (2024). Følgeskader av nyliberalisme og krig. I Fløgstad, K. (2024). *Skriftarbeid. Essay*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- FN-sambandet (2024). Fem ting du bør vite om Den internasjonale straffedomstolen ICC. <https://fn.no/nyheter/fem-ting-du-boer-vite-om-den-internasjonale-straffedomstolen-icc>
- Garbo, G. (2002). *Også krig er terror*. Oslo: Eget forlag.
- Gilbert, M. (2024). Norge ut av Israel. *Klassekampen* 18. desember 2024.
- Gordon, M.R. og Trainor, B.E. (2006). *Cobra II. The inside story of the invasion an occupation of Iraq*. New York: Pantheon books.
- Greenpeace (2024). «Norsk olje er miljøvennlig og ni andre myter» <https://www.greenpeace.org/norway/fakta/energi/norsk-olje-er-miljoennlig-og-ni-andre-oljemyster/>.
- Grung, M.E. og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Grung, M.E. (2021). Stortingets dilemma mellom FN og NATO. I Grung, M.E. og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Hagtvedt, B. (2024). Hvilken statsform vil Israels ekstremhøyre ha? *Aftenposten*, 12. desember 2024.
- Hansen, K.F. (2024). Wagner i Sahel. *Klassekampen*, 22. august 2024.
- Harbo, T. I. (2021). Grunnlovens grense for norsk maktbruk. I Grung, M.E. og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Haugen, K. (2025). Grusomhetens hierarki. *Klassekampen*, 3. januar 2025.
- Hellestveit, C. (2015). Syria-krigen og folkeretten. *Klassekampen*, 15. desember 2015.
- Heier, T. (2024). Utfordringer i norsk-amerikansk krisehåndtering. I Heier, T. og Larssen A.K. (red.). *Militærmaktens rolle i norsk krisehåndtering*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Heier, T. (2019). *Et farligere Norge?* Oslo: Fagbokforlaget.
- Heier, T., Ottosen, R. og Tvedt, T. (red.) (2019). *Libya. Krigens uutholdelig letthet*. Oslo: Cappelen akademiske.
- Herman, E. og Chomsky, N. (2022). *Manufacturing Consent. The political economy of Mass media*. New York: Pantheon Books.
- Holm, M. (2024). De gode, det er oss. Slik har det alltid vært, har det ikke? *Klassekampen* 18. september.
- Eriksen, C. og Holmøyvik, E. (2021). Stortingets rolle Norges kriger. I Grung, M.E. og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Khateeb, L., Nygaard P., Bolstad H.S., Mediaas. C og Haug, I. (2024). Det er uforsvarlig å tåkelegge Israels folkerettsbrudd. *Aftenposten* 11. desember 2024.
- Lippe, B. von der (2019). Beskyttelse av hva og for hvem – hvordan og nå. I Heier, T., Ottosen, R. og Tvedt, T. (red.) (2019). *Libya. Krigens uutholdelig letthet*. Oslo: Cappelen akademiske.
- Lohne, K. (2024). Den internasjonale straffedomstolen kan kollapse. *Aftenposten* 18. desember.
- Nilsen, R. (2023). Vilka'rlig orden. Den regelbaserte internasjonale orden har avgått med døden i Gaza. I *Le Monde Diplomatique* november 2023.
- Nohrstedt, S.A. og Ottosen, R. (2014). *New Wars, New Media and New War Journalism. Professional and Legal Challenges in Conflict Reporting*. Gøteborg: Nordicom.
- NOU 2016:8. *En god alliert: Norge i Afghanistan 2001–2014*.
- Norton, B. (2023). US legally owes Nicaragua reparations, but still refuses to honor 1986 Int'l Court of Justice ruling. <https://geopoliticeconomy.com/2023/06/28/us-owes-nicaragua-reparations-1986-icj/>
- NRK (2025). Lancet: Dødstall er underrapportert. I NRK 10. januar 2025 https://www.nrk.no/nyheter/lancet_-_dodstallene-i-gaza-er-underrapportert-1.17200177
- Orgeret, K.S. (2024). Israel–Palestina-konflikten i norske medier. Nyhetsskjevheter og en felles virkelighetsforståelse som forsvant. *Internasjonal Politikk*, 82(2), 203–215. <https://doi.org/10.23865/intpol.v82.6494>.
- Ottosen, R. (2024). Israel's attacks and harassment of Palestine journalists and US reaction based on double standards. *Black Sea and Eastern Mediterranean Review* vol. 1 no 2, 160–175. <https://lawjournals.unic.ac.cy/index.php/bsemr/issue/view/6>
- Ottosen, R. (2024b). *En fredens mann i krig. En biografi*. Oslo: Sandnes forlag.
- Ottosen, R. (2021). Har vi ingen ting lært? *Klassekampen* 21. august.
- Ottosen, R. (2021b). 30 år i krig hvordan kan vi forstå norsk mediedekning. I Grung, Michelin Egge, og Heier, Tormod (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Ottosen, R. (2021b). 30 år i krig: Hvordan kan vi forstå norsk mediedekning? I Grung, M.E. og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Ottosen, R. (2019). Fra kald krig til out of area. Mediene og dekningen av NATOs nye kriger 1999–2018. *Norsk mediehistorisk tidsskrift* nr. 2 2019.
- Ottosen, R. (2009). *VG, Saddam og vi. Et kritisk blick på nyhetsdekning av krig og konflikt*. Oslo: IJ/ Høyskoleforlaget.
- Ottosen, R. (1994). *Mediestrategier og fiendebilder i internasjonale konflikter. Norsk medier i skyggen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Redd Barna (2024). Opprop: Krev at norsk våpen ikke brukes i Gaza: <https://www.reddbarna.no/opprop/krev-at-norske-vaapen-ikke-brukes-i-gaza/>
- Regjeringen (2014). Norske bidrag til bekjempelse av ISIL i Irak. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Norske-bidrag-til-bekjempelsen-av-ISIL-i-Irak/id2001852/> Nedlastet 27. august 2020.
- Selzer, T. (2024). En USA-ekspert ser seg i speilet – og på veien videre. *NRK Ytring* 9. november 2024. https://www.nrk.no/ytring/en-usa-ekspert-ser-seg-i-speilet-_og-pa-veien-videre-1.17119315
- Stortinget (2024). Rapport fra utvalg til å utrede Grunnloven §§25 og 26 mv. Dokument 20 – 2023–2024.
- Stortinget (2020). Representantforslag om ratifikasjon av tillegg til Roma-vedtektene om straffefølgelse av folkerettsstridig angrepskrig og kriminalisering av folkerettsstridig angrepskrig i norsk straffelov. Dokument 8:63 S (2019–2020), Innst. 164 S (2020–2021) <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2019-2020/dok8-201920-063s/?all=true>
- Stortinget (2012). Rapport om Stortingets kontrollfunksjon. Harbergutvalgets innstilling <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Nyhetsarkiv/Hva-skjer-nyheter/2020-2021/harbergutvalget-har-levert-sin-rapport/> nedlastet 22. september 2024.
- Stortinget (2016). Stortingsmelding nr. 36 (2016). Veivalg i norsk utenriks og sikkerhetspolitikk (2016–2017).
- Tvedt, T. (2024). *Norske tenkemåter – tekster 2016–2024*. Oslo: Aschehoug forlag.
- Tvedt, T. (2019). Libya-krigen og fraværet av etterpåklokskap i Heier, T., Ottosen, R. og Tvedt, T. (red.) (2019). *Libya. Krigens uutholdelig letthet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Tvedt, T. (2003). *Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt: den norske modellen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- UD (2024). Uttalelse fra utenriksminister Espen Barth Eide om den rådgivende uttalelse fra FN-domstolen om lovligheten av Israels okkupasjon av palestinsk territorium. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/uttalelse-fra-utenriksminister-espen-barth-eide-om-den-radgivende-uttalelsen-fra-fn-domstolen-om-lovligheten-av-israels-okkupasjon-av-palestinsk-territorium/id3048479/>, nedlastet 20. juli 2024.
- Ulfstein, G. (2024). Knusende dom over Israels okkupasjon. *Klassekampen* 16. april. <https://klassekampen.no/artikkel/2024-07-23/knusende-dom-over-israels-okkupasjon/pHkB> nedlastet 23. juli.
- Ulfstein, G. (2021). Stortingets kontroll med militær maktbruk i utlandet. I Grung, M.E., og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Ulfstein, G. (2020). Norge er tjent med å ratifisere forbudet mot angrepskrig. *Rett* 24. 28. oktober 2020. <https://rett24.no/articles/om-norsk-ratifikasjon-av-tillegg-til-roma-vedtektene-om-aggresjonsforbrytelser> lastet ned 20. september 2020.
- Ulfstein, G. (2019). Norge brøt folkeretten i Libya. I Heier, T., Ottosen, R. og Tvedt, T. (red.) (2019). *Libya. Krigens uutholdelig letthet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ulfstein, G. (2003). Terror og folkerett. *Lov og Rett* nr. 2 2003.

- Weehler, R. (2024). Starmer defends Chagos Islands decision amid Argentine claims over the Falklands. *Evening Standard* October 4. <https://www.msn.com/en-gb/news/uknews/starmer-defends-chagos-islands-decision-amid-argentine-claims-over-the-falklands/ar-AA1rHjF3?ocid=socialshare>. Nedlastet 10. Oktober 2024.
- White house (2015). President Obama Responds to the Attack in France. <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/01/07/president-obama-responds-attac>. Nedlastet 15. Juli 2024.
- Wilhelmsen, J. (2025). Hva nå? *Klassekampen* 8. januar 2025.
- Waage, H.H. (2013). *Konflikt og stormaktspolitikk i Midtøsten*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Waage, H.H. (1996). *Norge, Israels beste venn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østerud, Ø. (2021). Nye kriger og parlamentarisk krigsmakt. I Grung, M.E., og Heier, T. (red.) (2021). *Stortinget og den lange krigen, 1991–2021*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.